

บทที่ 4

วลีและประโยคในภาษาไทย

การสื่อความหมายให้ได้ใจความที่ต้องการ ไม่ว่าจะด้วยภาษาพูดหรือภาษาเขียนก็ตาม ย่อมเกิดจากการนำคำมาเรียงกันเข้าเป็นกลุ่มคำ กลุ่มคำใดที่มีคำต่าง ๆ เรียงติดต่อกัน แต่ยังไม่ได้ใจความสมบูรณ์ เรียกกันว่า "วลี" คำกลุ่มใดที่นำมาเรียงกันเข้าแล้วได้ความหมายชัดเจน แสดงว่าความสัมพันธ์ของคำเหล่านั้นอยู่ในรูปของประโยค การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของคำต่าง ๆ ทั้งในรูปของวลีและประโยค จะทำให้สามารถใช้ภาษาสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไปเราใช้ภาษาสื่อความหมายกันในรูปของประโยค แต่การใช้วลีมาช่วยเสริมในส่วนต่าง ๆ ของประโยค ก็จะช่วยให้ประโยคนั้น ๆ มีความหมายชัดเจน กระชับ และสละสลวยยิ่งขึ้น

วลี

วลี หมายถึง กลุ่มคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป ซึ่งมีความหมายติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่ง ๆ ของประโยค และไม่มีเนื้อความครบถ้วนเป็นประโยค¹ ดังตัวอย่าง

นาฬิกาเรือนทองฝังเพชร เธอผู้แสนดีคนนั้น
กำลังตื่นรนต่อสู้อัน รวดเร็วปานสายฟ้าแลบ
โอย! ตายจริง ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า แต่ละตัวอย่างล้วนเป็นกลุ่มคำที่มีความหมายติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน แต่มีใจความไม่สมบูรณ์ทั้งสิ้น ข้อความที่เป็นวลีนั้นแม้จะแยกออกเป็นคำ ๆ ก็ให้ความหมายเต็มเสมอ

¹พระยาอุปกิตศิลปสาร. หลักภาษาไทย. 2532. หน้า 193.

ชนิดของวลี

เราอาจจำแนกวลี ได้เป็น 7 ชนิด ดังต่อไปนี้

1. นามวลี คือ กลุ่มคำที่นำหน้าด้วยคำนาม ดังตัวอย่างคำพิมพ์เน้นต่อไปนี้

ชาวเมืองสงขลายินดีต้อนรับ

ฉันเห็นภิกษุรูปเดียว

พายุในทะเลทรายพัดแรง

สุดาทลานเงินมาแล้ว

เขาออกกำลังกายตอนเช้าวันอาทิตย์เป็นประจำ

ฯลฯ

2. สรรพนามวลี คือ กลุ่มคำที่นำหน้าด้วยคำสรรพนาม ดังตัวอย่างคำพิมพ์เน้น

ต่อไปนี้

สวัสดีครับท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

พวกเราทุกคนเข้าใจเธอดี

เหมือน ๆ ที่รักทุกคนโปรดเจียบและฟังทางนี้

ฉันเห็นเธอคนเดียว

เราชาวเมืองสงขลายินดีต้อนรับ

ฯลฯ

3. กริยาวลี คือ กลุ่มคำที่นำหน้าด้วยคำกริยา ดังตัวอย่างกลุ่มคำต่อไปนี้

เล่นเร็วมาก เดินร้องเพลงเล่น โต้แย้ง

ก้มลงกราบ กระโดดโลดเต้น ฯลฯ

หรืออาจประกอบด้วย กริยานุเคราะห์ เช่น

คงจะไปแล้ว น่ากินจัง กำลังมา

ฯลฯ

4. วิเศษณ์วลี คือ กลุ่มคำที่นำหน้าด้วยคำวิเศษณ์ ดังตัวอย่างคำพิมพ์เน้น

ต่อไปนี้

คนเลวระยำออกมาละ

เขาซื้อหนังสือมากจนนับไม่ถ้วน

ผู้หญิงชาวทิวมนเวทคือใครนะ

เธอไปทำอะไรมาหน้าดำเป็นเหนียงทีเดียว

ส่วยทยาตฟ้ามาดิน

๗๗

5. **บุพบทวลี** คือ กลุ่มคำที่มีบุพบทนำหน้า ดังตัวอย่าง

จากเพื่อนของเธอ	ด้วยความเคารพนับถือ	ในท้องทะเลลึก
ด้วยความทรमानใจ	กว่าจะถึงวันนั้น	ในท่ามกลาง
ทางด้านหลัง	เฉพาะแต่	เช่นเดียวกับ

6. **สันธานวลี** คือ กลุ่มคำที่เป็นคำเชื่อมหรือมีคำเชื่อมนำหน้า ดังกลุ่มคำ

ต่อไปนี้

ถึงกระนั้นก็ดี	ถึง... อย่างไรก็ตาม	เพราะฉะนั้น... จึง
อันเป็นเหตุให้	ในระหว่างที่	แต่เธอก็ไม่รู้
ถึงอย่างไรก็รัก	๗๗	

7. **อุทานวลี** คือ กลุ่มคำที่เป็นคำอุทาน ใช้เสริมเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อความในประโยค ดังตัวอย่างคำพิมพ์เน้นต่อไปนี้

"แม่เจ้าไว้ย! สวยจริง" "คุณพระช่วย! หนูเป็นอะไร"

"ตายแล้ว! การบ้านยังไม่ได้ทำ" "โธ่เอ๊ย! ไม่น่าจะเคราะห์ร้ายอย่างนี้เลย"

"อะไรกันนี่! พุดจนอย่างนี้แล้วยังไม่รู้เรื่องอีก"

เนื่องจากวลีเป็นเพียงกลุ่มคำ การสื่อสารด้วยวลี จึงอาจไม่ชัดเจนหรือสมบูรณ์เท่ากับประโยค ในการสื่อสารเราจึงมักใช้วลีเป็นบทใดบทหนึ่งของประโยค เพื่อช่วยให้ประโยคมีเนื้อความสมบูรณ์ และชัดเจนยิ่งขึ้น

หน้าที่ของวลี

โดยทั่วไปจะใช้วลีเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยค เช่น ใช้เป็นบทประธาน บทกริยา บทกรรม บทขยาย บทเชื่อม ฯลฯ เช่นเดียวกับคำชนิดต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นักศึกษาสาวสวยคนนั้นเข้าห้องสมุด (บทประธาน)

พวกเราทุกคนเป็นห่วงเธอมาก (บทประธาน)

ฉันชอบบ้านสีเขียวอ่อนหลังนั้นมาก (บทกรรม)

ฉันคิดถึงเธอคนเดียวเท่านั้น (บทกรรม)

ฉันไม่ชอบบนอนตื่นสาย (บทกรรม)

สุธีศวรินทร์ที่ได้รับเลือกเป็นหัวหน้าชั้น (บทกริยา)

สุดาเดินร้องเพลงเล่น (บทกริยา)

สุภาภากำลังนอนอยู่ (บทกริยา)

นายสีถูกไล่ความ (บทกริยา)

หนังสือในตู้หายไปไหน (บทขยาย)

เขามาช้า 5 นาที (บทขยาย)

เขานอนหลับหัวโหมงเต็ม (บทขยาย)

เขาวิ่งออกไปอย่างรวดเร็ว (บทขยาย)

เขาพูดเร็วมากทีเดียว (บทขยาย)

เขาเดินเตะกระโถนตก (บทขยาย)

เธอมีชีวิตอยู่ในท่ามกลางความรักความเมตตาของนักบวช (บทเชื่อม : บุพบท)

เขาตั้งหน้าตั้งตาทำงานจนกระทั่งประสบความสำเร็จ (บทเชื่อม : ลันธาน)

โธ้ย! ตายแล้ว! ฉันลืมส่งการบ้าน (บทอุทาน)

วลีมีส่วนทำให้ถ้อยคำและเนื้อความในประโยค กะทัดรัด ชัดเจน และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ฉะนั้นการเข้าใจลักษณะและหน้าที่ของวลี จะสามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของประโยคได้ตามความต้องการ จะทำให้สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

ประ โยค

ประ โยคเกิดจากการนำคำชนิดต่าง ๆ มาเรียงกันเข้าอย่างเป็นระเบียบ และได้ ใจความสมบูรณ์ ดังคำนิยามที่ว่า ประ โยคคือ "ถ้อยคำที่มีเนื้อความสมบูรณ์"¹ ประ โยค หนึ่ง ๆ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ภาคประธานและภาคแสดง จะขาดส่วนใดส่วน หนึ่งไม่ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาคประธาน	ภาคแสดง
ปิติ	ร้องตะ โจน
นกอินทรี	บินสูงมาก
ดาวหาง	ปรากฏตอนเช้ามืด
สมศักดิ์	อ่านหนังสือการ์ตูน
ม้าตัวนั้น	กินน้ำในสระอย่างกระหายหิว

ส่วนประกอบของประ โยค

ประ โยคโดยทั่วไปประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน ดังกล่าวข้างต้น ส่วนประกอบ สำคัญแต่ละส่วนของประ โยค มีรายละเอียดดังนี้

1. ภาคประธาน คือ ส่วนสำคัญของประ โยค ที่เป็นผู้กระทำ หรือเป็นผู้แสดง กิริยาอาการในประ โยค อันได้แก่ บทประธาน และอาจจะมีบทขยายประธาน หรือไม่มีก็ได้ โดยปกติแล้วภาคประธานเป็นส่วนที่มักเอ่ยขึ้นก่อน

2. ภาคแสดง คือ ส่วนที่แสดงกิริยาอาการของภาคประธานว่าทำอะไร อยู่ใน สภาพใด หรือเป็นอะไร อันได้แก่ บทกริยา และอาจจะมีบทขยายกริยา บทกรรม บทขยาย กรรม ครบทุกบท เพียงบางบท หรือไม่มีเลยก็ได้ ดังตัวอย่างประ โยคในตารางที่แสดง ส่วนสัมพันธ์ของหน่วยต่าง ๆ ในประ โยค ต่อไปนี้

¹พระยาอุปทิศศิลปสาร. หลักภาษาไทย. 2522. หน้า 192.

ภาคประธาน		ภาคแสดง			
บทประธาน	(บทขยายประธาน) *	บทกริยา	(บทขยายกริยา)	(บทกรรม)	(บทขยายกรรม)
นก		บิน			
นก	ตัวนั้น	บิน	สูงมาก		
น้อง		ทำ		การบ้าน	
น้อง	ของฉัน	ทำ	เสร็จแล้ว	การบ้าน	คณิตศาสตร์
นักมวย		เตะ	ด้วยขาข้างขวา	คู่ต่อสู้	
ฉัน		ล้ม	ไว้ที่บ้าน	หนังสือ	ภาษาไทย

จะเห็นได้ว่าประโยคหนึ่ง ๆ อย่างน้อยต้องประกอบด้วย บทประธาน และบทกริยาเสมอ ส่วนบทกรรมจะมีหรือไม่ขึ้นอยู่กับคำกริยาที่ประธานกระทำ เช่น ถ้าเป็นกริยาอาการ ก็ไม่ต้องมีกรรมมารับ และถ้าเป็นกริยาสกรรมก็ต้องมีกรรมมารับ นอกจากนั้นบทต่าง ๆ ทั้งในภาคประธานและภาคแสดง ยังอาจมีบทขยายได้ทั้งสิ้นเพื่อช่วยให้ข้อความนั้นมีท่วงท่าแจ่มชัดยิ่งขึ้น แต่ถ้ามเพิ่มบทขยายเข้าไป ต้องเรียงลำดับให้ถูกต้อง โดยถือหลักว่าบทขยายของบทใดมักจะตามหลังบทนั้นเสมอ เว้นแต่บทขยายกริยาในประโยคที่มีบทกรรม ซึ่งมักจะวางไว้หลังบทกรรม หรือถ้ามีบทขยายกรรมก็อยู่หลังบทขยายกรรมอีกทีหนึ่ง คืออยู่ท้ายประโยค ดังประโยคตัวอย่างแสดงส่วนขยายต่อไปนี้

* หน่วยใน () จะมีหรือไม่ก็ได้

บทประธาน	(บทขยายประธาน)	บทกริยา	(บทกรรม)	(บทขยายกรรม)	(บทขยายกริยา)
มานี่		วิ่ง			ออกไป
เด็ก	คนนั้น	กิน	ข้าว	ในหม้อ	หมด
น้อง		เห็น	ช้าง	ตัวใหญ่	เมื่อวานนี้

ข้อสังเกต บทขยายกริยาที่บอกเวลาหรือสถานที่ อาจวางไว้ต้นประโยคก็ได้ เช่น
เมื่อวานนี้น้องของฉันเห็นช้างตัวใหญ่
ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชน้ำท่วมหนัก

ฯลฯ

การเขียนประโยค จำเป็นต้องพิจารณาว่าคำหรือข้อความต่าง ๆ นั้น ทำหน้าที่เป็น
ส่วนประกอบใดของประโยค และควรปรากฏอยู่ตำแหน่งใด

ส่วนประกอบย่อยในประโยค

ส่วนประกอบย่อยในประโยคต่าง ๆ มี 7 ส่วนด้วยกัน คือ บทประธาน บทขยาย
ประธาน บทกริยา บทขยายกริยา บทกรรม บทขยายกรรม และบทเชื่อม บทต่าง ๆ
ดังกล่าวแต่ละบทใช้คำต่างชนิดกัน นอกจากคำแล้วบทต่าง ๆ อาจมีลักษณะเป็นวลี หรือ
ประโยคก็ได้ ผู้เรียบเรียงจะต้องเลือกใช้ให้ถูกต้องตามหน้าที่ เพื่อให้คำ วลี หรือประโยค
นั้น ๆ ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ของประโยคได้ถูกต้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **บทประธาน** คือ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นผู้กระทำ ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม
และคำชนิดอื่น ๆ รวมทั้งวลีหรือประโยคที่ทำหน้าที่เป็นผู้กระทำ ดังตัวอย่าง

นกบินสูง	(คำนาม)
เขาวิ่งเร็ว	(คำสรรพนาม)
ทาบตีกว่าคอน	(คำกริยา)
ฉลาดตีกว่าโง่	(คำวิเศษณ์)
ด้วยเป็นคำบุพบท	(คำบุพบท)
กินมากเกินไป เป็นภัยต่อร่างกาย	(วลี)
คนฆ่าหมูมาแล้ว	(ประโยค)

2. บทขยายประธาน คือ ส่วนที่ทำหน้าที่ประกอบหรือแต่งบทประธาน ให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่ คำวิเศษณ์ และคำชนิดอื่น ๆ รวมทั้งวลีหรือประโยคที่ทำหน้าที่เหมือนคำวิเศษณ์ขยายบทประธาน ดังตัวอย่าง

คนอ้วนเดินช้า	(คำวิเศษณ์)
สัตว์ป่ามีน้อยลงมากในปัจจุบัน	(คำนาม)
ดอกไม้นี้จะหอมเฉพาะกลางคืน	(คำสรรพนาม)
นักเรียนในห้องนี้เรียนเก่ง	(วลี)
นักเรียนที่มาสายเป็นหัวหน้าชั้น	(ประโยค)

3. บทกริยา คือ ส่วนที่ทำหน้าที่แสดงความเป็นไปได้ของบทประธาน ได้แก่ คำกริยา และคำชนิดอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่แสดงความเป็นไปได้ของประธาน ดังตัวอย่าง

เขามาเสีย	(เอกกรรมกริยา)
ตำรวจยิงคนร้าย	(สกรรมกริยา)
เด็กคนนั้นเป็นคนดี	(วิกตกรรมกริยา)
ผู้หญิงคนนั้นสวยมาก	(คำวิเศษณ์)
หล่อนเดินร้องเพลงเล่น	(วลี)

4. บทขยายกริยา คือ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นบทประกอบหรือแต่งบทกริยา ให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่ คำวิเศษณ์และคำอื่น ๆ รวมทั้งวลีหรือประโยค ที่ทำหน้าที่เหมือนคำวิเศษณ์ขยายบทกริยา ดังตัวอย่าง

เขาทิวข้าวมาก	(คำวิเศษณ์)
เขายืนตะลึง เมื่อได้พบฉัน	(คำวิเศษณ์)
น้อยเป็นคนดี	(คำนาม)
น้อยไปอังกฤษ	(คำนาม)
ลูกของเขาก็เหมือนเขา	(คำสรรพนาม)
เขาวิ่งเร็วมากทีเดียว	(วลี)
เขาบอกฉันว่าเขาจะกลับดึก	(ประโยค)

5. บทกรรม คือ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม และคำชนิดอื่น ๆ รวมทั้งวลีหรือประโยคที่ทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ ดังตัวอย่าง

แม่ทำกับข้าว	(คำนาม)
พ่อดูฉัน	(คำสรรพนาม)
เขาต้องการนอน	(คำกริยา)
คนไม่รักดี	(คำวิเศษณ์)
ฉันไม่ชอบนอนกลางวัน	(วลี)
ฉันเห็นเปิดว้ายน้ำ	(ประโยค)

6. บทขยายกรรม คือ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นบทประกอบหรือแต่งบทกรรม ให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่ คำวิเศษณ์ และคำชนิดอื่น ๆ รวมทั้งวลีหรือประโยคที่ทำหน้าที่เหมือนคำวิเศษณ์ขยายบทกรรม ดังตัวอย่าง

เขาดูโทรทัศน์ขาวดำ	(คำวิเศษณ์)
ฉันเห็น ๗๗ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี	(คำนาม)
เขาขอใช้หนังสือบนโต๊ะ	(วลี)
ครูคนักเรียนที่มาสาย	(ประโยค)

7. บทเชื่อม คือ ส่วนที่ทำหน้าที่เชื่อม หรือเสริมความให้เด่นชัดขึ้น ได้แก่

คำสันธาน และคำหรือวลีที่ทำหน้าที่เหมือนคำสันธาน รวมทั้งบทอุทานและบทอาลंपนะ*
ตั้งตัวอย่าง

ครูสอนหนังสือ แต่นักเรียนนั่งหลับ	(คำสันธาน)
เขาทำงานเพื่อเขาจะได้ส่งองคุณชาติ	(คำสันธาน)
เขาพูดออกมาโดยไม่รู้สีกตัว	(คำบุพบท)
โธ่เอ๊ย ! เขามาไม่ทัน	(บทอุทาน)
อาจารย์ครับ ผมมาแล้วครับ	(บทอาลंपนะ)

ลักษณะประโยค

ถ้าจะพิจารณาลักษณะของประโยค จากส่วนประกอบในประโยคก็จะแบ่งได้เป็น 2
ชนิด ได้แก่

1. ประโยคสองส่วน คือ ประโยคที่ประกอบด้วยบทประธานและบทกริยา ซึ่ง
อาจจะมีบทขยายเพิ่มเติมได้ ตั้งตัวอย่าง

ส่วนที่ 1		ส่วนที่ 2	
บทประธาน	(บทขยายประธาน)	บทกริยา	(บทขยายกริยา)
ไก่ ต้นไม้ สุนัข สายใจ	ตัวนั้น	ขัน ล้ม กระโดด ร้องไห้	สูง เสียงดัง

*บทอาลंपนะ หมายถึง คำเรียกหรือคำทักทาย

2. ประโยคสามส่วน คือ ประโยคที่ประกอบด้วย บทประธาน บทกริยา และ ต้องมีบทกรรมมารับ จึงจะได้ใจความสมบูรณ์ แต่ละบทอาจจะมีบทขยายเพิ่มเติมได้ ดัง ตัวอย่าง

ส่วนที่ 1		ส่วนที่ 2		ส่วนที่ 3	
บทประธาน	(บทขยายประธาน)	บทกริยา	(บทขยายกริยา)	บทกรรม	(บทขยายกรรม)
แมว	ของฉัน	กิน	อย่างแรง	ข้าว	หวาน
น้อง		กิน		ขนม	
แมลงสาบ		ชอบกัด		เสื้อผ้า	
เด็ก		ดี		แมว	

ชนิดของประโยค

การแบ่งชนิดของประโยค อาจทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับว่าจะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการพิจารณา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การแบ่งชนิดของประโยคตามเจตนาของผู้ส่งสาร การแบ่งชนิดของประโยคด้วยวิธีการนี้ อาจแบ่งได้ 4 ชนิด คือ

1.1 ประโยคบอกเล่า คือ ประโยคที่ต้องการบอกเหตุการณ์ เรื่องราวและความคิดเห็น เพื่อเป็นการแจ้งให้ทราบนั่นเอง ดังตัวอย่าง

ฝนคงจะตก

เขาเป็นเพื่อนฉัน

ฉันจะไปตลาด

ฉันชอบเดินเล่นในตอนเย็น

เด็กคนนั้นไล่ตีสุนัขจรจัดด้วยความโกรธ

1.2 **ประโยคปฏิเสธ** คือ ประโยคที่ต้องการบอกเหตุการณ์ หรือเรื่องราว และความคิดเห็นที่ไม่ได้เป็นไปตามความเข้าใจของผู้อื่น เป็นประโยคที่มีใจความไม่ยอมรับนั่นเอง มักจะมีคำว่า ไม่ ไม่ได้ มิได้ ไม่ใช่ มิใช่ ฯลฯ เป็นการกล่าวปฏิเสธดังตัวอย่าง

เขาไม่มาตามนัด

ฉันไม่ได้หยิบอะไรไป

ไม่มีใครรังเกียจเธอหรอก

เขามิได้พูดมาก

พ่อยังไม่กลับบ้าน

คุณต้องไม่ทำตามเขา

คุณไม่ต้องทำตามเขา

เขาพูดไม่สุภาพ

แต่บางประโยคอาศัยใจความแสดงให้รู้ว่าปฏิเสธก็มี เช่น

ใครจะไปกินลง

เรื่องอะไรฉันจะทำให้

ประโยคปฏิเสธนี้ ตำราบางเล่มจัดเป็นประโยคบอกเล่า แต่เป็นประโยคบอกเล่าเชิงปฏิเสธ ทั้งนี้เพราะในการสื่อสารกันโดยทั่วไป เมื่อผู้ส่งสารมีเจตนาในการทำงานที่จะบอกกล่าว ชี้แจง หรืออธิบาย ให้ผู้รับสารเข้าใจ ก็มักจะใช้ประโยคบอกเล่าหรือปฏิเสธเป็นส่วนใหญ่ จึงจัดเป็นประโยคชนิดเดียวกันได้

1.3 **ประโยคคำถาม** คือ ประโยคที่มีเนื้อความถาม ต้องการคำตอบ มักจะมีคำที่แสดงคำถามว่า ใคร อะไร อย่างไร เมื่อไร ทำไม ที่ไหน หรือหรือไม่ ไหม ฯลฯ คำแสดงคำถามจะวางอยู่ตอนต้นประโยคหรือตอนท้ายประโยคก็ได้ ดังตัวอย่าง

พลายแก้วเป็นลูกของใคร

คุณเห็นอะไร

เมื่อฟังคำอธิบายไม่เข้าใจเธอจะทำอย่างไร

เธอจะเดินทางเมื่อไร

ทำไมเธอจึงมาสาย

เครื่องบินตกบริเวณไหน

เธอจะไปกับเขาหรือ

เธอชอบเที่ยวไหม

1.4 ประโยคคำสั่ง ขอร้อง หรือ ชักชวน คือ ประโยคแสดงความต้องการ อาจจะเป็นลักษณะ คำสั่ง คำอ่อนวอนขอร้อง คำชักชวน ฯลฯ ประโยคเหล่านี้มักจะละประธานบุรุษที่ 2 ไว้ในฐานที่เข้าใจ หรือถ้ามีประธานก็มักจะมีเพื่อนั้นความหรือบอกให้รู้ตัว แบ่งกล่าวเป็น 2 พวกใหญ่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1.4.1 ประโยคคำสั่ง เป็นประโยคที่ต้องการให้ผู้รับสารทำตามโดยไม่ได้แย้ง จึงมักจะมีคำว่า จง อย่า ห้าม ชี หรือมีคำที่แสดงอาการห้าม หรือบอกความบังคับ อยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยค ทั้งนี้อาจจะต้องอาศัยน้ำเสียงด้วย ดังตัวอย่าง

จงเติมคำลงในช่องว่าง

อย่าเข้าไปนะ

ห้ามเดินลัดสนามหญ้า

รีบ ๆ ทำเข้าซิ

สุดานั่งลง

ดวงใจออกไปเดี๋ยวนี้

1.4.2 ประโยคขอร้องหรือชักชวน เป็นประโยคที่มีข้อความที่ผู้ส่งสารต้องการ ขอร้อง วังวอน ชักชวน แนะนำ และตักเตือน ให้ผู้รับสารทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มักมีคำว่า โปรด ช่วย กรุณา วาน ขอ ฯลฯ หน้าประโยค หรือลงท้ายประโยคด้วยถ้อยคำที่มีน้ำเสียงเชิงขอร้อง เช่น ชี ชี เถอะ นะ ฯลฯ ดังตัวอย่าง

โปรดเดินเข้าไปข้างในด้วยครับ

อาจารย์คะ กรุณาพูดช้าหน่อยค่ะ

ดาว วานทียิบยางลบให้หน่อย

ขอให้เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมบ้าง

คุณครูครับ กรุณาช่วยอธิบายคำว่า "อสรพิษ" ให้ผมฟังอีกครั้ง

เออะครับ ผมยังไม่เข้าใจ

คุณแม่ขา ช่วยถักเปียให้หนูหน่อยนะคะ

เข้ามาซิ

ไปด้วยกันซี

ไปเข้าแถวกันเออะ

ตกลงนะ

ข้อสังเกต

1) บางประโยคมีคำสั่งคำถาม แต่ไม่ต้องการคำตอบ จึงไม่จัดเป็นประโยคคำถาม เช่น "ใครจะได้รับเลือกตั้งฉันไม่สนใจ" "ไม่ว่าจะเรียนอะไร เขาก็สอบไม่เคยผ่าน" "อยู่ที่ไหนก็สู้เมื่อไทยไม่ได้" "คนมีฝีมือปรุงอะไรก็ร่อย" เมื่อพิจารณาตามเจตนาของผู้ส่งสารแล้ว จะเห็นว่าเป็นประโยคบอกเล่านั่นเอง

2) การใช้ประโยคที่แสดงความต้องการด้วยคำที่สุภาพ จะทำให้ผู้รับสารเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม หรือยินดีที่จะกระทำสิ่งนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น

2. การแบ่งชนิดของประโยคตามลักษณะการเรียงลำดับคำ การเรียงคำในประโยค ไม่ได้มีรูปแบบเดียวเสมอไป จะเห็นได้ว่าบางประโยคขึ้นต้นด้วยบทประธาน บางประโยคขึ้นต้นด้วยบทกรรม และบางประโยคขึ้นต้นด้วยบทกริยา ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ส่งสารมุ่งจะให้ความสำคัญกับบทใด ก็จะใช้บทนั้นขึ้นต้นประโยค ฉะนั้นถ้าจะพิจารณาด้วยวิธีการนี้ก็แบ่งประโยคได้เป็น 4 ชนิด คือ

2.1 ประโยคกรรตุ คือ รูปประโยคที่เรียงคำโดยมีบทประธานอยู่ต้นประโยค เพื่อเน้นความสำคัญของบทประธานเป็นรูปประโยคที่นิยมใช้กันมากที่สุด รูปประโยคมักจะเรียงตามลำดับในลักษณะนี้ คือ บทประธาน (บทขยายประธาน)* บทกริยา (บทกรรม) (บทขยายกรรม) (บทขยายกริยา) ดังตัวอย่าง

นกบิน

คุณพ่อของเธอมาแล้ว

แม่ไปทำงานแล้ว

นักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 ฟังนิทาน "เรื่องเกาะหนูเกาะแมว"

อย่างสนใจ

ฯลฯ

2.2 ประโยคกริยา คือ รูปประโยคที่เรียงคำโดยมีบทกริยา หรือภาคแสดง ขึ้นต้นประโยค เพื่อเน้นความสำคัญของบทกริยา มีใช้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.2.1 ย้ายคำกริยามาไว้หน้าประธาน กริยาที่นิยมใช้ในลักษณะนี้คือ คำว่า "เกิด มี ปราภฏ" ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเป็นทำนองว่าเกิดขึ้นเองได้ ดังตัวอย่าง

เกิดแผ่นดินไหวที่ญี่ปุ่น

มีใช้ทรัพย์สินนี้

ปราภฏฝนตกหนักในเขตชายฝั่งทะเลตะวันออก

มีพระสงฆ์ปักกลดอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่

ปราภฏการทุจริตในห้องสอบ

ฯลฯ

* หน่วยใน () จะมีหรือไม่มีก็ได้

2.2.2 ละครประธาน มักจะเป็นประโยคที่มีความหมายในทางขอร้อง หรือออกคำสั่ง หรือเป็นประโยคที่กล่าวกับประธานโดยตรง หรือไม่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประธานเลย ดังตัวอย่าง

ทำเวรเสร็จแล้วก็กลับได้

กรุณาเข้าประจำที่ให้ตรงเวลาด้วย

เชิญฟังการบรรยายได้ ณ บัดนี้

พบศพชายแปลกหน้าในหมู่บ้าน

2.3 ประโยคกรรม คือ รูปประโยคที่เรียงคำโดยใช้บทกรรมขึ้นต้น ประโยค เพื่อเน้นความสำคัญของบทกรรม ประโยคชนิดนี้มักจะมีคำว่า "ถูก" เป็นกริยาช่วย ดังตัวอย่าง

นักเรียนถูกครูลงโทษ

ขโมยถูกจับ

แมวถูกสุนัขกัด

รถคันนี้ถูกขโมยมาหลายครั้งแล้ว

เครื่องปรับอากาศแบบนี้นิยมใช้กันมาก

บ้านหลังนี้สร้างตั้งแต่สมัยคุณปู่

2.4 ประโยคการิต คือ รูปประโยคที่มีผู้รับใช้แทรกเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ดังตัวอย่าง

พ่อให้ลูก ๆ ทำการบ้านให้เสร็จแต่ละวัน ๆ ไป

ครูให้นักเรียนเขียนรายงาน "เรื่องการใช้คำไทย"

แม่ให้น้องนอน

พ่อส่งลูก ๆ ไปเยี่ยมปู่และย่า

พี่ให้น้องรำให้ดู

จะเห็นได้ว่า รูปแบบการเรียงลำดับคำในประโยคของภาษาไทยใช้ได้หลายรูปแบบ ไม่จำเป็นต้องเรียง ประธาน กริยา กรรม เสมอไป ส่วนประกอบส่วนใด

ส่วนหนึ่งของประโยค อาจจะย้ายที่ได้ตามเจตนาของผู้ใช้ ดังนั้นผู้พูดหรือเขียนประโยคจึงต้องสังเกตให้ดี เลือกรูปคำ และเรียงคำให้ถูกต้อง และตรงตามความต้องการ

3. การแบ่งชนิดของประโยคตามลักษณะโครงสร้าง ถ้าพิจารณารูปประโยคตามลักษณะโครงสร้างของประโยค ก็จะแบ่งได้เป็น 3 ชนิด คือ

3.1 ประโยคความเดียว (เอกรรณประโยค) คือ ประโยคที่มีเนื้อความเดียวแยกออกเป็นประโยคย่อย ๆ อีกไม่ได้ เพราะมีหน่วยต่าง ๆ ไม่ว่าจะ บทประธาน บทกริยา หรือ บทกรรม เพียงหน่วยละอย่างเดียว ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

รถแล่นเร็วมาก

นักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 ขยันเข้าห้องสมุด

กฎหมายประกันภัยฉบับนี้ จะเป็นกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชน

นักเรียนคนนั้นถูกครูตี

เกิดจันทรุปราคาขึ้นในวันเพ็ญเดือน 6 ปีนี้

เธอชอบเล่นกีฬาไหม

3.2 ประโยคความรวม (อเนกรรณประโยค) คือ ประโยคที่รวมเอาประโยคความเดียว ตั้งแต่ 2 ประโยคขึ้นไป เข้าไว้ด้วยกัน โดยมีสันธานเชื่อม อาจแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

3.2.1 ประโยคความรวมที่มีเนื้อความคล้ายตามกัน หรือเรียกว่า อำนวยาเนกรรณประโยค มักใช้สันธาน กับ และ แล้วก็ แล้ว... จึง ครั้น.. จึง ฯลฯ ดังตัวอย่าง

พ่อกับแม่ไปทำงาน (พ่อไปทำงาน แม่ไปทำงาน)

ฉันชอบวิชาภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (ฉันชอบวิชาภาษาไทย ฉันชอบวิชาภาษาอังกฤษ)

ฉันทำการบ้านแล้ว ฉันจึงเข้านอน (ฉันทำการบ้าน ฉันเข้านอน)

3.2.2 ประโยคความรวมที่มีเนื้อความขัดแย้งกัน หรือเรียกว่า พยติเรกาเนกรรตประโยค มักใช้สันธาน แต่ทว่า แต่ก็ ทว่า แต่ว่า ส่วน หาก ถึงแม้ว่า...ก็ ถึง...ก็ ฯลฯ ดังตัวอย่าง

ฉันเคยกินนก แต่ฉันไม่เคยยิงนก (ฉันเคยกินนก ฉันไม่เคยยิงนก)

ฉันชอบวิชาภาษาไทย แต่ทว่าไม่เคยทำคะแนนได้ดีเลย (ฉันชอบวิชาภาษาไทย

ฉันไม่เคยทำคะแนนวิชาภาษาไทยได้ดีเลย)

ถึงแม้ว่าฉันเกียจคร้าน ฉันก็ทำงานส่งทุกชิ้น (ฉันเกียจคร้าน ฉันทำงานส่งทุกชิ้น)

3.2.3 ประโยคความรวมที่มีเนื้อความให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเรียกว่า วิกัลปาเนกรรตประโยค มักใช้สันธาน หรือ มิฉะนั้น ไม่เช่นนั้น หรือไมก็ หากไมก็ ฯลฯ ดังตัวอย่าง

เธอจะดูหนังหรือไม่ (เธอจะดูหนัง เธอจะไม่ดูหนัง)

เธอจงหยุดพูดมิฉะนั้นเธอจะเสียใจ (เธอจงหยุดพูด เธอจะเสียใจ)

หากเธอไม่ดื่มกาแฟ ก็ดื่มนมสด (เธอไม่ดื่มกาแฟ เธอดื่มนมสด)

3.2.4 ประโยคความรวมที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลแก่กัน หรือเรียกว่า เหตุวาเนกรรตประโยค มักใช้คำสันธาน เพราะ เพราะว่ เพราะฉะนั้น จึง ดังนั้น เพราะ..จึง ฉะนั้นจึง ฯลฯ ดังตัวอย่าง

วีระเหยียบบันไดพลาด จึงตกลงมา (วีระเหยียบบันไดพลาด วีระตกลงมา)

เขาถนนมหนังสือมาก เพราะฉะนั้นมันจึงไม่... (เขา ถนนมหนังสือมาก

หนังสือไม่ช้า)

เพราะฝนตก ยุงจึงชุม (ฝนตก ยุงชุม)

ข้อสังเกต ประโยคความรวมที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันนี้ จะมีประโยคหน้าเป็นเหตุและประโยคหลังเป็นผล ดังนี้ เหตุ สันธาน ผล เพราะถ้า ประโยคหน้าเป็นผล ประโยคหลังเป็นเหตุ จะกลายเป็นประโยคความซ้อน ที่มีประโยคหลังเป็นเพียงบทขยายไป ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

เพราะกินยาผิดเขาจึงตาย เป็นประโยคความรวมที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผล
 แยกกัน

เขาตายเพราะเขากินยาผิด เป็นประโยคความซ้อน ที่มีประโยค "เพราะเขากิน
 ยาผิด" ขยายกริยา "ตาย" ของประโยคหลัก

3.3 ประโยคความซ้อน (สังกรประโยค) ได้แก่ ประโยคใหญ่ที่มีประโยค
 ย่อย ทำหน้าที่เป็นบทใดบทหนึ่ง ซ้อนอยู่อีกทีหนึ่ง อาจจะเป็นบทประธาน บทขยายประธาน
 บทขยายกริยา บทกรรม หรือ บทขยายกรรม ก็ได้ เพื่อให้ประโยคใหญ่มีเนื้อความสมบูรณ์
 ยิ่งขึ้น

โครงสร้างของประโยคความซ้อน จึงมี 2 ส่วน ได้แก่

3.3.1 ประโยคหลัก (मुख्यประโยค) เป็นประโยคที่มีใจความ
 สำคัญ ดังตัวอย่างที่พิมพ์เน้นในประโยคต่อไปนี้

เด็กที่ร้องเพลงนำเป็นเด็กชั้นประถมศึกษา

เขามาเมื่อเธอออกไปแล้ว

เขามาสายเพราะเขาปวดท้อง

3.3.2 ประโยคย่อย (อนุประโยค) เป็นประโยคช่วยเสริม ทำ
 หน้าที่เป็นเพียงบทใดบทหนึ่งในประโยคหลัก ประโยคย่อยแบ่งออกได้เป็น 3 ชนิด ตาม
 หน้าที่ในประโยคหลัก ได้แก่

1) ประโยคย่อยที่ทำหน้าที่เหมือนคำนามหรือคำสรรพนาม
 คือ ทำหน้าที่เป็นบทประธาน บทกรรม หรือ บทวิภัติการก ของประโยคหลัก เรียกว่า
 นามานุกรประโยค ดังตัวอย่าง

คนตื่นนอนสายไม่ดี ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็น บทประธาน

ที่เธอพูดเช่นนั้นยังไม่ถูก ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็น บทประธาน

ฉันเห็นคนตกน้ำ ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็น บทกรรม

ฉันรังเกียจคนชอบบิณฑา ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็น บทกรรม

เธอเป็นคนไม่ดี

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็น ส่วนเติมเต็ม (บทวิกติการก)

2) ประโยคย่อยทำหน้าที่เหมือนคำวิเศษณ์ขยายนามหรือ

สรรพนาม อันมีประพันธสรรพนามเป็นตัวเชื่อม คือ ประโยคย่อย ที่ทำหน้าที่ขยายบทประธาน บทกรรม หรือ บทวิกติการก ของประโยคหลัก เรียกว่า **คุณาประโยค** ดังตัวอย่าง

คนที่เขียนกลอนชนะไปรับรางวัล ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายประธาน

คนที่ขีบริดถูกกฎระเบียบจะไม่ประสบอุบัติเหตุ ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยาย

ประธาน

พ่อไม่ชอบลูกที่เกเร

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายกรรม

ฉันรู้จักคนที่มาหาเธอเมื่อวาน

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายกรรม

เขาเป็นครูที่สอนเก่ง

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายบทวิกติการก

3) ประโยคย่อยที่ทำหน้าที่เหมือนคำวิเศษณ์ ขยายกริยา

หรือขยายคำวิเศษณ์ คือทำหน้าที่ขยายบทกริยาหรือบทขยายในประโยคหลักนั่นเอง เรียกว่า **วิเศษณาประโยค** ประโยคย่อยที่ช่วยขยายคำกริยาหรือคำวิเศษณ์นี้ มักจะต้องมีสันธาน

บอกเหตุ ผล ประมาณ กาล ความเปรียบ แสดงอาการ ฯลฯ เช่น เพราะ จน ขณะที่ ราวกับ ทั้ง ๆ ที่ ฯลฯ หรือ ประพันธวิเศษณ์ ที่ ซึ่ง อัน เป็นตัวเชื่อม ดังตัวอย่าง

หน้าต่างเปิดเพราะลมพัด

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายกริยา (เปิด)

ครูพูดจน(ครู)แสบคอ

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายกริยา (พูด)

เขามาขณะที่ฉันกินข้าว

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายกริยา (มา)

เขาทำโทษทั้ง ๆ ที่เด็กมิได้ผิด

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายกริยา (ทำโทษ)

เขาพูดเสียงดังจนเขาแสบคอ

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายวิเศษณ์ (เสียงดัง)

เขาวิ่งเร็วราวกับลมพัด

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายวิเศษณ์ (เร็ว)

คนอ้วนที่ฉันอยู่หน้าบ้านคือพ่อเพื่อนฉัน

ประโยคย่อยทำหน้าที่เป็นบทขยายวิเศษณ์ (อ้วน)

การเรียนเรื่องประโยคสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ครูยังไม่ควรให้ความสำคัญ
 สำคัญกับ ชื่อ หรือชนิดของประโยค เพราะจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน
 แต่ควรให้ความสำคัญกับการนำไปใช้จริง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อจะเขียนประโยค
 บอกเล่า ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง หรือประโยคชักชวน ควรจะใช้
 คำใด และคำนั้น ๆ ควรอยู่ในตำแหน่งใดของประโยค หรือในประโยคที่มุ่งจะบอกเล่านั้น
 เรามีวิธีให้ความสำคัญกับบทต่าง ๆ อย่างไร เป็นการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักกับประโยคกรรตุ
 ประโยคกรรม ประโยคกริยา และประโยคการิตนั้นเอง ส่วนการฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักรวม
 ประโยคบางประโยคเข้าเป็นประโยคเดียวกัน โดยการใช้คำสันธานให้เหมาะสมแก่เนื้อความ
 และการฝึกใช้ประโยคเหตุผลให้สมเหตุสมผล เหล่านี้ ล้วนเป็นลักษณะของประโยคความรวม
 และประโยคความซ้อนทั้งสิ้น ซึ่งครูสามารถสอนได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นเรียน สิ่งที่
 ควรฝึกให้นักเรียนสังเกต และระมัดระวังอยู่เสมอ ในการเขียนประโยค คือ การวางส่วน
 ขยายให้ถูกที่ และการใช้คำ ให้ถูกต้องและเหมาะสม โดยเฉพาะคำลักษณนาม คำบุพบท
 คำสันธาน และคำที่นำมาขยายส่วนต่าง ๆ การฝึกแต่งประโยค ฝึกใช้คำในลักษณะต่าง ๆ
 ดังกล่าวมา จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะใช้ประโยคในการสื่อสารกับบุคคลอื่นได้เป็นผลสำเร็จ
 ดังต้องการ

